

มนุษย์คืออะไร ?

- ▲ ผลงานศึกษากายวิภาคศาสตร์ส่วนชายไทย เทคนิคปั้นหล่อปูนปลาสเตอร์, 2548
ที่มา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์พันธ์ จันทน์มัญจร
คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำอธิบายในทางศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนา กล่าวไว้ว่า

พระเจ้าคือผู้สร้างมนุษย์

ในคัมภีร์อัลกุรอาน ระบุว่า

“พระองค์คือผู้ทรงสร้างพวกท่านจากฐลี”

ส่วนในคัมภีร์ไบเบิลกล่าวว่า

“พระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ตามพระฉายา

ตามพระฉายาของพระเจ้า พระองค์ได้ทรงสร้างมนุษย์”

(โมเสส 1:27)

ความเชื่อมั่นใน “ความเป็นมนุษย์” หรือ “มนุษยนิยม” (Humanism) ในชาติตะวันตกนั้น เริ่มรุ่งเรืองขึ้นในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ซึ่งเป็นรอยต่อของยุคกลางสู่ยุคสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลและการมองเห็นเชิงประจักษ์ เลโอนาร์โด ดา วินชี (ค.ศ. 1452-1519) สนใจการศึกษากายวิภาคของเส้นเอ็น เส้นประสาท กระดูกและกล้ามเนื้อ เพื่อเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของความคิดเข้ากับความคิดเคลื่อนไหวของร่างกาย เขาสนใจกระบวนการที่ทำให้ดวงตามองเห็นภาพ เขาสนใจ “ขนาดของมนุษย์เชิงสากล” ที่ผูกโยงศิลปะกับวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน

นักปรัชญาในยุคหลัง เช่น มิเชล ฟูโกต์ (ค.ศ. 1926-1984) ชี้ให้เห็นว่า วิธีคิดแบบ “มนุษยนิยม” ที่ยกย่องมนุษย์ว่ามีความสามารถในการสร้างความรู้ ความจริง และอธิบายตนเองนั้น เริ่มเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาแล้ว และอีกไม่นาน วิธีคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในลักษณะเช่นนี้ก็จะถูกลบเลือนไป เหมือนรูปวาดใบหน้าที่เขียนไว้บนผืนทรายที่ริมชายหาดที่จะสูญสลายไปโดยง่าย

ปาสกาล (Blaise Pascal) นักปรัชญาฝรั่งเศสอีกคนหนึ่งในศตวรรษที่ 17 ได้เริ่มให้ความเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์มนุษย์ไว้บ้างแล้ว เขากล่าวว่า “มนุษย์นี้ เป็นเหมือนการเพ้อฝัน เป็นสิ่งใหม่ เป็นสิ่งที่วุ่นวาย สิ่งที่ขัดแย้งในตัวเอง เขาเป็นผู้ตัดสินใจทุกอย่าง เป็นไส้เดือนที่โง่เขลา เป็นผู้รับความจริงไว้และที่รวมแห่งความไม่แน่นอน เป็นความรุ่งโรจน์และกาบเดนของจักรวาล”

มนุษย์เป็นสิ่งประดิษฐ์ชนิดหนึ่งที่เพิ่งมีเมื่อไม่นานมานี้
และน่าจะใกล้ถึงจุดจบแล้ว

Michel Foucault, 1994